

Het kind in de jeugdhulp

Kinderen van 6 tot 12 jaar over hun participatie in de jeugdhulp

Wendy Eerdeken
An Raes
Elisa Vandenbussche

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Lijst afkortingen	5
Drie onderzoekers	6
Aanpak en methode	7
Over de kinderen	7
Over de voorzieningen.....	7
Over de interviews.....	7
Hoe deze brochure gebruiken?	8
Het traject.....	10
Aanpak.....	10
Vragentrommel voor begeleiders.....	14
Het onthaal	15
Aanpak.....	15
De begeleiders	18
Aanpak.....	18
Het dossier.....	23
Aanpak.....	23
Regels en afspraken	28
Aanpak.....	28
Vragentrommel voor begeleiders.....	30
Informatie, inspraak en participatie.....	32
Vragentrommel voor begeleiders.....	35
De onderzoekers aan het woord	36
Over het waar, wanneer, waarom en hoe van spreken met kinderen	36
Waar	36
Wanneer	36
Waarom	37
Hoe	37
Wat leerden wij van de kinderen?	38
Wat wij leerden over participatie	40
Algemeen besluit	42
Inhoudelijke bevindingen (kinderen over jeugdhulp)	42
Bevindingen m.b.t. participatie van kinderen in onderzoek	42

Ons aanbod.....	44
Waar kinderen terecht kunnen.....	44
Referenties	45
Colofon	46

Inleiding

In de jeugdhulpverlening proberen zowel beleid, hulpverleners als andere betrokkenen zo goed mogelijk rekening te houden met de noden van kinderen, jongeren en gezinnen. Zij zoeken naar een zo goed mogelijke hulpverlening, waarin iedereen betrokken wordt, en kan participeren. De tijd van enkel over kinderen, jongeren en ouders te spreken is stilaan voorbij. Iedereen is er ondertussen van overtuigd dat we voor een goede hulpverlening moeten luisteren naar wat kinderen, jongeren en de ouders nodig hebben. Het gaat immers om hen. Het blijft echter zoeken hoe we hun perspectief kunnen naar boven krijgen en hoe we dit als richtingaanwijzer kunnen hanteren. Ouders en jongeren worden steeds meer betrokken en krijgen steeds vaker een stem. We zien dit op beleids- en structureel niveau: er is het decreet rechtspositie minderjarigen (DRM), de Zorginspectie heeft in 2011 jongeren tussen 10 en 18 jaar geïnterviewd (2015), er zijn gebruikersgroepen zowel voor jongeren in de bijzondere jeugdzorg, vzw Cachet, als voor ouders met jongeren in de bijzondere jeugdzorg. Zij worden gehoord in parlementaire commissies. Voorzieningen geven participatie en inspraak van ouders, kinderen en jongeren expliciet een plaats in hun werking. Individuele hulpverleners gaan voor een participatieve houding en zoeken naar methodieken om jongeren en ouders zoveel mogelijk te betrekken. Ook onderzoekers brengen het perspectief van ouders en jongeren steeds meer in beeld. De weg is nog niet helemaal gegaan, maar wij zijn op pad.

Het valt hierbij echter op dat als de minderjarige in beeld komt, het meestal gaat over jongeren vanaf 12 jaar, uitzonderlijk vanaf 10 jaar. Jongere kinderen komen zeer zelden aan bod. Wij merken dit zowel in de hulpverlening aan kinderen als in onderzoek. Volwassenen willen hen beschermen, zij willen kinderen niet extra belasten. Volwassenen weten ook niet altijd hoe ze kinderen kunnen betrekken. Hoe kan je als volwassene communiceren met kinderen? Wat is een aangepaste taal voor kinderen?

En toch is er de uitdrukkelijke wens en de nood om beter te weten wat kinderen weten, voelen en wensen, ook in de jeugdhulp. Daarom gingen we voor dit onderzoek rechtstreeks in gesprek met kinderen van 6 tot 12 jaar. Wij hebben hen laten vertellen, tekenen, schrijven en spelen. Wij hebben zicht gekregen op hun perspectief op de hulp die zij krijgen. Tegelijk hebben wij de kinderen inspraak gegeven in ons proces als onderzoeker. Hoe willen zij dat het interview verloopt? Wat willen zij doen en vragen? Hoe willen zij dat wij hun materiaal verwerken?

De kinderen hebben ons een rijk en genuanceerd beeld gegeven van hoe zij jeugdhulpverlening ervaren en wat hun noden zijn. Zij hebben ons materiaal gegeven om dit te verwerken en visueel te maken. Wij hebben alles verwerkt in zowel beeldmateriaal (een filmpje), een website en dit boekje. We vinden participatie en inspraak van kinderen belangrijk, dus hebben wij dit alles toegankelijk gemaakt voor zowel de kinderen zelf als voor de volwassenen, begeleider, ouders en opvoedingsverantwoordelijken en beleidsmakers.

Dit boekje en de website kan op verschillende manieren gebruikt worden. Het geeft inzicht in het perspectief van kinderen. Het brengt dit perspectief tot leven via hun visueel materiaal, hun uitspraken en via onze conclusies hierbij. Het kan dienen als reflectiemateriaal voor beleid, directies, teams die willen werken aan inspraak en participatie van kinderen. En het kan door kinderen gebruikt worden om te verkennen en te herkennen wat andere kinderen in de jeugdhulp zeggen. Het kan hen aanzetten om zelf na te denken en te durven spreken over wat voor hen belangrijk is in hun hulpverlening. Op die manier kan de dialoog tussen kinderen, beleid en hulpverleners bevorderd worden. Ook aan ouders en opvoedingsverantwoordelijken geeft het een beeld van wat kinderen over de jeugdhulp vertellen. Het kan ook hen aanzetten om hierover met hun kind te spreken.

Lijst afkortingen

Bv.	Bijvoorbeeld
CAW	Centrum voor algemeen welzijnswerk
CKG	Centrum voor kinderzorg en gezinsondersteuning
CLB	Centrum voor leerlingbegeleiding
DRM	Decreet rechtspositie minderjarigen
IB	Individuele begeleider
i.p.v.	In plaats van
MFC	Multifunctioneel centrum
WII	Videospelsysteem van Nintendo

Drie onderzoekers

Wendy Eerdeken is sociaal werker en werkt als docent en onderzoeker aan de opleiding bachelor Sociaal werk aan de Arteveldehogeschool.

‘Ik vind het bijzonder dat de kinderen zo open en bereid waren om op mijn vragen te antwoorden. Sommige kinderen vertelden toch wel over moeilijke ervaringen in hun leven. Hoe jong ook, zij leerden mij dat zij volwaardige gesprekspartners kunnen zijn. Zij konden goed vertellen wat zij nu willen. Als volwassenen moeten we nog meer met hen spreken i.p.v. over hen.’

An Raes werkt als docent en onderzoeker aan de opleiding Pedagogie van het jonge kind van de Arteveldehogeschool.

‘Het boeiende aan dit onderzoek is dat het thema: ‘participatie van kinderen’, vervlochten zit met de manier van werken van de onderzoekers. We hebben in dit onderzoek minstens evenveel geleerd van het proces van het onderzoek (in gesprek gaan met kinderen, zelf kinderen actief betrekken en écht beluisteren) als van de inhoud van de interviews.’

Elisa Vandenbussche is orthopedagoge van opleiding en werkt als docent en onderzoeker aan de opleidingen Zorgverbreding en remediërend leren en Buitengewoon onderwijs.

‘Tijdens dit onderzoek werkte het enthousiasme van de kinderen aanstekelijk. Samen met deze kinderen zijn wij op zoek gegaan naar een manier om hun verhaal op de voorgrond te plaatsen. Als onderzoeker heb ik enorm genoten van deze uitdagende zoektocht. Dit onderzoek was een onderzoek met kinderen en niet over kinderen.’

Aanpak en methode

In dit onderzoek laten wij de stem van kinderen horen. *Wat weten kinderen over de verschillende stappen in de hulp die zij krijgen? Hoe beleven ze de begeleiding die ze krijgen? Hebben ze inspraak in hun traject en wat vinden ze daarvan? Weten kinderen wat er in hun dossier staat? Waarover willen kinderen graag mee beslissen?*

Tussen maart en juni 2016 interviewden drie onderzoekers van de Arteveldehogeschool 21 kinderen uit de jeugdhulp. Eén kind werd tweemaal geïnterviewd. De onderzoekers werkten samen met acht Oost-Vlaamse voorzieningen uit de integrale jeugdhulp.

Over de kinderen

Zeven meisjes en veertien jongens toonden zich enthousiast om aan dit project mee te werken. Na het bekijken van een filmpje, waarin ze uitleg kregen over de aard en doelstellingen van het onderzoek, engageerden zij zich als “jonge onderzoekers”.

De kinderen die aan het onderzoek meewerkten waren tussen 6 en 12 jaar oud. Vier kinderen hadden minstens één ouder van niet-Belgische afkomst. Vijf kinderen zaten in een traject niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp, alle andere kinderen hadden een aanbod binnen de rechtstreeks toegankelijke hulp.

Over de voorzieningen

Acht voorzieningen, waaronder twee dagcentra, twee centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning (CKG), drie multifunctionele centra (MFC) en één CLB, werkten mee aan dit onderzoek. Zij waren de brug tussen ons en de kinderen, stelden hun voorziening ter beschikking voor het interview en/of werkten mee aan een focusgroep.

Over de interviews

De interviews vonden plaats met goedkeuring van de ouders en van de kinderen zelf. Op één uitzondering na, waarbij drie kinderen gelijktijdig werden bevraagd, waren alle interviews individueel. Bij drie kinderen bleef een begeleider uit de leefgroep/voorziening op vraag van het kind aanwezig bij het interview.

De insteek van elk interview was inspraak en participatie. Wij gingen na in hoeverre kinderen op de hoogte zijn van hun hulpverleningstraject, dossier, regels en afspraken, ... Daarnaast peilden we ook naar hun beleving en hun wensen rond inspraak.

De interviews met de kinderen waren diepte-interviews ‘met hulpmiddelen’. Wij stelden doorheen het project hun onderzoeksmateriaal steeds bij. Een goed evenwicht vinden tussen creativiteit en ruimte voor eigen inbreng van het kind enerzijds en voldoende structuur anderzijds was het centrale uitgangspunt. Het interview was opgesplitst in verschillende onderdelen, waarbij kinderen zelf de

volgorde mee konden bepalen. Elk onderdeel werd gekoppeld aan een visuele voorstelling en concreet materiaal dat voor de kinderen aantrekkelijk was.

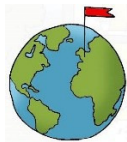
Tijdens de interviews stelden wij ons nieuwsgierig en laagdrempelig op. Kinderen kregen autonomie door zelf te mogen beslissen over een aantal zaken: volgorde van de onderdelen in het interview, duur interview, nemen van foto's, maken van tekeningen/knutselen/vertellen, ...

De duur van de interviews was afhankelijk van de leeftijd en de voorkeur van de kinderen. De kinderen konden zelf via een STOP-kaart aangeven wanneer ze wilden overgaan naar een nieuw onderdeel in het interview of het interview wilden stopzetten. Veel kinderen maakten gebruik van die optie. De duur van de interviews varieerde tussen 25 minuten en 90 minuten.

Hoe deze brochure gebruiken?

Deze brochure bundelt de resultaten van 21 diepte-interviews met kinderen over hun ervaringen met de integrale jeugdhulp.

In het middendeel van de brochure geven we een overzicht van de zes thema's die we samen met de kinderen onderzochten: traject, onthaal, begeleiding, dossier, regels en afspraken en inspraak.

Bij elk thema starten we met een korte beschrijving en uitleg over hoe wij met kinderen aan de slag zijn gegaan (aanpak).

Daarna volgt de 'vragentrommel voor kinderen': dit zijn vragen en antwoorden rond elk thema. De vragentrommel informeert kinderen over elk onderwerp en kan aanzetten tot verdere vragen. De vragentrommel kan zeker ook gebruikt worden door begeleiders om een gesprek met kinderen op te starten rond een bepaald thema.

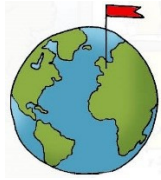
Na de vragentrommel voor kinderen komen de kinderen uit het onderzoek aan het woord over dit thema. De resultaten voor elk thema worden geïllustreerd via citaten, in cursief, van kinderen zelf. 'K' staat dan voor kind en 'O' voor onderzoeker.

Ten slotte mogen geven wij de reacties van begeleiders weer. Deze worden gevolgd door vragen voor begeleiders en teams, 'vragentrommel voor begeleiders'. De vragen kunnen een aanzet zijn tot reflectie over elk van de zes thema's, bijvoorbeeld tijdens een overlegmoment.

In het laatste deel van de brochure komen wij, de onderzoekers, aan het woord. Wij kregen tijdens dit project heel wat waardevolle informatie van kinderen en professionals. Daarnaast liep ook ons eigen proces als een rode draad door dit project. Hoe kan je je als onderzoeker participatief opstellen? Hoe kan je bij kinderen een gesprek uitlokken rond een thema als 'participatie'? Hoe kan je kinderen uitdagen en prikkelen, en er tegelijk voor zorgen dat je hen niet belast of overbevraagt? Wij stellen onze werkwijze voor en de leerpunten die we op onze route tegenkwamen. Dit kan voor teams en professionals in de jeugdhulp een inspiratie zijn om zelf, samen met kinderen, aan de slag te gaan met inspraak en participatie.

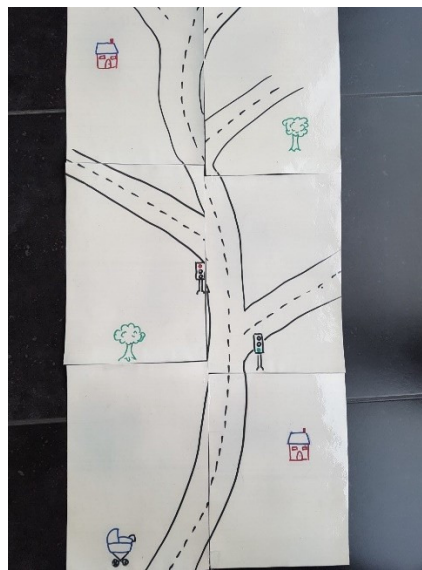

Het traject

School, thuis, internaat, nieuwe school, pleeggezin, voorziening, ... Een jeugdhulpvoorziening is vaak maar één halte op de weg die kinderen afleggen. In dit onderdeel vroegen wij de kinderen om uitleg bij hun traject, bij alle plaatsen waar zij geweest zijn.

Aanpak

We maken met de kinderen een weg (tijdslijn) waarlangs verschillende huisjes kunnen komen. De kinderen plaatsen een huisje voor elke plek waar zij geweest zijn. Bij elk huisje kunnen de kinderen ook personen plaatsen die voor hen belangrijk zijn. Kinderen kiezen doorgaans met veel zorg huisjes en poppetjes uit die ze ook nauwkeurig op de weg plaatsen. Het concrete materiaal geeft een aanzet tot het bespreken van wat het kind weet over zijn traject en hoe het dit traject ervaart.

Vragentrommel voor kinderen

Waar heb jij al allemaal gewoond?

Sommige kinderen wonen al hun hele leven thuis bij hun ouders of bij één van hen. Andere kinderen hebben al op veel verschillende plaatsen gewoond. Nog andere kinderen wonen thuis, maar gaan bijvoorbeeld elke dag na school

naar een dagcentrum waar begeleiders zijn die hen helpen.

Weet jij wie beslist waar kinderen wonen, en waar ze naar school gaan?

De meeste kinderen wonen thuis bij hun ouders. Soms beslissen de ouders zelf dat een kind eventjes niet meer thuis kan wonen. Het kan ook dat andere mensen, zoals een jeugdrechter, dit beslissen.

Hoe weet je waar jij al allemaal geweest bent en wie jouw begeleiders waren?

Houdt mama of papa, of een begeleider dit bij via foto's of in een boekje? Sommige kinderen weten heel goed waar ze al allemaal geweest zijn, andere kinderen vergeten dit. Vind jij dat belangrijk? Hoe kunnen jij, of je begeleiders, ervoor zorgen dat je alles kan bijhouden voor later?

Wat vertellen de kinderen uit het onderzoek?

De kinderen uit het onderzoek kunnen heel goed vertellen over waar ze naar school gingen, waar ze gewoond hebben, wie hun begeleiders zijn. Ook hele jonge kinderen van bijvoorbeeld zes jaar kunnen dit al. Sommige kinderen vertellen ons dat ze van plek naar plek gaan. Zij hebben al op veel plaatsen gewoond, en op veel verschillende scholen gezeten.

K: Wacht, ik zal alles op een rijtje zetten. Eerst was ik in school 1, daarna zat ik in school 2, daarna zat ik in school 3, na school 3 zat ik in school 4, en na die school zat ik in school 5 en na die school zat ik hier. Na deze zit ik in een school in de stad, ik ga dan naar het middelbaar.

O.: Na deze, in september ga je naar een andere school?

K: Ja

De plaatsen waar kinderen verblijven of langsgaan hebben soms gekke of moeilijke namen, zoals bijvoorbeeld "CLB", "CAW" of "MFC". Eigenlijk zijn dit afkortingen. Zo staat 'CLB' voor Centrum voor Leerlingenbegeleiding. Kinderen kennen die lange namen vaak niet, en ook de afkorting kennen ze niet altijd. Wel weten ze soms wat daar gebeurt en hoe je daar geholpen kan worden. En als een plaats een eigen naam heeft (zoals ook jij een eigen naam hebt 😊) kennen ze die vaak wel.

O: Weet je wat die doen, het CLB?

K: Een spuitje geven.

O: Een spuitje geven. En doen die nog dingen?

K: ... Onderzoeken

O: Ah ... eigenlijk zoals wij doen. En wat onderzoeken ze dan?

K: Of ik nog goed bloed heb.

O: Ja, of je nog goed bloed hebt. Ik denk dat dat klopt wat jij zegt. Denk je dat ze daar nog andere dingen doen bij het CLB?

K: Neen.

Sommige mama's en papa's kunnen of mogen niet meer alleen beslissen wat er met hun kind gebeurt of wie er voor hun kind zorgt. In dat geval is er vaak een jeugdrechter. Dit is een meneer of een mevrouw die uiteindelijk beslissingen neemt. Als er een jeugdrechter is, weten kinderen dat meestal. Ze kennen de rechter bij naam en kunnen vaak ook goed uitleggen waarom die rechter er is.

K: In september moet ik voorkomen voor de jeugdrechter. En hoewel hij meest naar de ouders luistert, luistert hij ook wel naar de kinderen. Want dan moeten wij apart in het volste geheim de dingen zeggen die wij niet leuk vinden en zo.

O: En durf je dat dan zeggen tegen hem?

K: Ja, het is de eerste keer dat ik zal voorkomen. Mijn zus komt al 2 jaar voor.

O: Voor jou is het de eerste keer. Heb je dan ervoor je jeugdrechter al gezien?

Kind: Alleen in een noodgeval.

Kinderen die een jeugdrechter hebben, weten dat deze geholpen wordt door een consulent. Dit is de persoon die het kind en zijn ouders regelmatig ziet en bezoekt. Deze zorgt er ook voor dat de jeugdrechter alle informatie heeft om goed beslissingen te kunnen nemen. En er zijn ook kinderen die enkel een consulent hebben, zonder jeugdrechter. De meeste kinderen kennen de consulent, niet iedereen weet precies wat die doet.

Wie beslist?

Wie beslist eigenlijk dat kinderen van school moeten veranderen? Hoe komt het dat sommige kinderen in een pleeggezin gaan wonen?

Aan ons vertelden de kinderen dat hun ouders, mama en papa, de meeste dingen beslissen. Soms mogen zij zelf ook hun mening geven. Over een schoolverandering beslist de school zelf mee, volgens de kinderen. Als er een jeugdrechter is, mag die beslissen.

Waarom de verandering er komt, is niet altijd duidelijk voor de kinderen. Soms weten ze dit zeer goed, soms niet.

O: Wist je toen waarom je naar hier (CKG) kwam?

K: Omdat mama geen rust had thuis.

Kinderen die niet thuis wonen, weten niet altijd hoe lang ze daar kunnen, mogen of moeten blijven. Vaak willen ze dit eigenlijk wel graag weten, maar ze kunnen of durven dit niet altijd aan iemand vragen.

Weet jij hoe lang jij nog kan, mag of moet blijven waar je nu bent? Met wie zou je daarover kunnen praten?

Wat vinden kinderen van de veranderingen?

Kinderen snappen meestal wel waarom ze opnieuw van school moeten veranderen, waarom ze niet langer thuis kunnen wonen ... Toch vinden ze dit niet altijd fijn. Een nieuwe school betekent je oude vriendjes achterlaten. Soms is de nieuwe school ook helemaal anders dan de school die ze al kenden.

Veel kinderen gaan akkoord met wat hun ouders of de jeugdrechter beslissen, ze vinden het 'goed' wat de grote mensen zeggen. Wat er dan precies goed is, vinden ze vaak moeilijker om te vertellen.

Kinderen die een jeugdrechter hebben, kijken er soms naar uit om voor de jeugdrechter te mogen verschijnen. Dat gebeurt pas als kinderen 12 jaar worden. Soms is er een advocaat die in hun plaats spreekt. De advocaat is de persoon die op de rechtbank aan de jeugdrechter uitlegt wat het kind zelf wil en nodig heeft.

O: Is er ook een advocaat?

K: Van mij en mijn zus.

O: Ken je die?

K: Ik ga die nog leren kennen, voordat ik voor de rechtbank ga moeten verschijnen.

O: Weet je al hoe dat zal gaan, voor de rechtbank verschijnen?

K: Dat is toch tof, zo in dat glazen huis.

En als je zelf mocht kiezen ...?

Kinderen die in een leefgroep verblijven (soms enkel overdag of na school, soms ook 's nachts en in het weekend), vinden dit meestal fijn. Sommige kinderen willen er zelfs voor altijd blijven.

Toch vertellen veel kinderen die niet thuis wonen dat ze eigenlijk graag naar huis willen, of vaker naar huis zouden willen. Ook al snappen ze vaak waarom het niet kan, als zij mochten kiezen dan ...

K: Ik wil naar huis gaan

O: Wil jij naar huis gaan?

K: Naar mijn echte mama

O: Mis je mama soms?

Kind knikt

O: Zeg, kan jij dat aan iemand zeggen, je zegt dat nu aan mij ...?

K: Ja, aan mijn begeleider.

Wat denken de begeleiders hierover?

Begeleiders vinden het niet makkelijk om met jonge kinderen over hun traject te spreken. Soms denken ze dat kinderen hierin niet geïnteresseerd zijn of dit toch niet zouden begrijpen.

Als ze er diep over nadenken, vinden de meeste begeleiders dat ze hier toch met kinderen over moeten spreken. Ze hoeven niet alles piekfijn uit te leggen, maar kunnen de kinderen zelf wel vragen wat ze willen weten. Ook kunnen ze zeggen aan wie kinderen vragen kunnen stellen als ze die zouden hebben.

Ook denken begeleiders dat het goed zou zijn om meer de taal van de kinderen te spreken en, misschien zelfs samen met de kinderen, te zoeken naar een goede manier om moeilijke dingen uit te leggen en erover te spreken.

Aan ouders en oudere kinderen vragen begeleiders wat zij willen, aan jonge kinderen vragen ze dit veel minder. Begeleiders bedenken dat ze dit eigenlijk ook moeten doen, aan het kind vragen wat het zou

willen. Als kinderen dit niet weten of niet kunnen vertellen, is dat ook goed. Misschien kunnen ze het wel tekenen, of uitbeelden, of komen ze het later vertellen.

Kinderen die veel veranderen van plaats en begeleiders hebben volgens de volwassenen nood aan één iemand die er altijd is, die het hele traject mee volgt. Voor kinderen die een consulent hebben is dat de persoon. Maar ook kinderen zonder consulent zouden gebaat zijn bij zo iemand die alle stappen mee opvolgt.

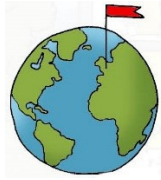
Vragentrommel voor begeleiders

Spreken jullie met kinderen over hun traject? *Hoe doe je dat? Doe je dit ook met jonge kinderen?*

Op welke manier informeren jullie kinderen over beslissingen? *Geven jullie het kind ruimte om hier zijn/haar mening bij te geven?*

Leggen jullie uit wie de beslissingen neemt en waarom? *Gebruik je hiervoor bepaalde werkvormen of methodieken?*

Hoe houden jullie overzicht van het traject van een kind? *Hoe zorg je dat ook het kind dit overzicht kan hebben? Wie wordt daar nog bij betrokken?*

Het onthaal

Ergens voor het eerst komen, dat is spannend. Soms leuk, soms ook een beetje eng. Allemaal nieuwe gezichten, nieuwe namen, ander eten, andere regels, soms ook een ander bed om in te slapen ... Wij vroegen kinderen hoe zij onthaald werden op de plaats waar ze nu verblijven, of in een nieuwe school.

Aanpak

We kijken achter de deur van ons huisje. Dit kan het dagcentrum zijn waar je bent na school, misschien is het een plek waar je in de week of zelfs als het geen school is, blijft slapen.

Welkom!

De eerste keer. Je staat voor de deur. Wie deed deze deur open?

Vragentrommel voor kinderen

Hoe was het voor jou om hier voor het eerst te komen?

Er zijn kinderen die eerst wat bang en onzeker zijn. Soms begrijpen zij heel goed waarom dit nodig is, bv. omdat het thuis moeilijk gaat. Andere kinderen weten dit niet goed.

Wist je op voorhand dat je hier naartoe zou komen? Wie had jou daarover verteld?

Soms vertellen ouders, of een andere hulpverlener al iets over de plek waar je naartoe zal gaan.

Sommige kinderen gaan eerst op kennismaking en moeten pas later 'voor echt' komen.

Wat vind jij belangrijk als je ergens voor het eerst komt? Hoe kunnen anderen ervoor zorgen dat jij je welkom voelt?

Kinderen krijgen meestal uitleg over hoe het eraan toe zal gaan. Maar soms is het te veel uitleg, begrijpt het kind dit niet goed. Het zijn heel wat nieuwe mensen, begeleiders, andere kinderen, ...

Wat zou jij zelf kunnen doen om ervoor te Als een ander kind meteen vraagt om mee te zorgen dat een kind dat nieuw is zich welkom spelen, is de angst vaak sneller weg. En soms is voelt? er net een feestje, dan start het meteen leuk en ontspannen.

Wat vertellen de kinderen uit het onderzoek?

Kind doet deurtje open en leest: "Wie deed de deur open?"

O: Dat gaat over als kinderen ergens komen waar ze nog niet eerder geweest zijn. Zoals jij op je school. Weet je nog toen je daar voor het eerst kwam wie je dan uitleg heeft gegeven over hoe alles werkt?

K: Ze hebben dan geen uitleg gegeven.

O: Geen uitleg? Moest je gewoon direct meedoen met alles? Of hebben ze je laten kennismaken ...?

K: In de grote vakantie moest ik kennis maken.

O: En wat was dat dan kennis maken?

K: Alles verteld en alles getoond.

O: en wat vond je ervan om naar hier te komen?

K: Ok. In het begin wel een beetje eng. Maar dat went wel een beetje.

Sommige kinderen, zoals het kind dat hierboven vertelt, mogen op voorhand kennis maken met een nieuwe plek. Het gebeurt ook dat ouders op voorhand vertellen dat dit zal gebeuren, maar dan weten kinderen niet altijd hoe en waarom precies.

De meeste kinderen uit het onderzoek weten niet meer precies hoe het onthaal bij hen verlopen is. Zeker de jongste kinderen vinden het moeilijk om hier veel over te vertellen. Wel wie de eerste keer voor hen de deur opendeed en dat ze uitleg hadden gekregen over de leefgroep. Wat ook blijft hangen zijn de leuke momenten: de eerste dag tv kijken, of samen een spelletje spelen. Als er te veel dingen in één keer gezegd worden, onthouden de kinderen dit niet.

K: De eerste keer dat ik op een nieuwe school kom ben ik altijd helemaal stil. Ik wil dan eerst even rondkijken.

Soms weten kinderen niet op voorhand dat ze naar een nieuwe school of leefgroep gaan. Dat is dan soms wel schrikken.

O.: Wie heeft je verteld dat je naar het dagcentrum zou gaan?

K: Kim.

O.: Wat vond je daarvan?

K: Zij zeiden dat heel op het laatste. Dat was echt wel verschieten. Zij zeiden er dan ook niet bij dat ik in de vakantie heel de vakantie moest gaan. Ik was daar helemaal ambetant van dat zij dat niet verteld hadden.

O.: En begreep je waarom zij dat beslist hadden dat je in de vakantie hier ook moest komen?

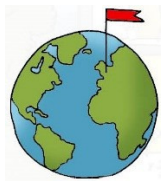
Kind: Ja, dat was vooral om mama te steunen omdat mama dan hulp had.

Vragentrommel voor begeleiders

Hoe verwelkomen jullie kinderen die nieuw zijn? Geven jullie de kinderen uitleg, een rondleiding...? Gebeurt dit samen met de ouders of alleen? Hoe zorgen jullie ervoor dat dit op maat is van het kind? Veel kinderen geven aan dat ze tijd nodig hebben om te wennen, graag eerst de kat uit de boom kijken. Anderen vinden het net belangrijk om meteen iets leuks te doen, bijvoorbeeld een spelletje spelen. Is het onthaal gelijk voor alle kinderen of maken jullie een onderscheid?

Is er ruimte om met kinderen te spreken over waarom ze bij jullie verblijven? Sommige kinderen weten precies waarom ze in een leefgroep, pleeggezin, school, ... zijn. Voor andere kinderen is dit niet duidelijk, zij geven hier dan soms zelf invulling aan, bijvoorbeeld ik was stout op mijn vorige school dus moest ik veranderen. Spreken jullie hierover met kinderen? Kunnen en mogen kinderen het ook zeggen als ze het moeilijk hebben met de timing of met de verandering?

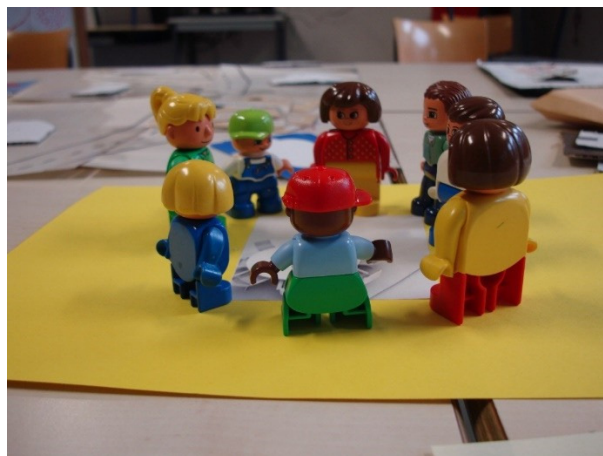
De begeleiders

Rond het kind en zijn gezin zijn vaak heel wat mensen betrokken. Er zijn de begeleiders in de leefgroep, de contextbegeleider die naar huis gaat, soms een therapeut, ... Wij hebben de kinderen gevraagd wie voor hen dit allemaal zijn, en hoe dit voor hen is.

Aanpak

Een van de raampjes van het huis gaat over de begeleiding. We doen het raampje open: Zet je helpers rond de tafel.

Dit is een doe opdracht. Er is een afbeelding van een ronde tafel voorzien. De rode stoel, daar zit jij. Wie zit er op de andere stoelen?

Vragentrommel voor kinderen

Wie zijn jouw begeleiders? Weet jij wat zij precies doen?

Op de meeste plaatsen waar kinderen verblijven, zijn er begeleiders. Zij eten, spelen en leven samen met de kinderen.

Weet jij wat een 'IB' is? Heb je zelf ook een IB?

Als kind kan je een eigen individuele begeleider (IB) krijgen. Aan deze persoon kan het kind dan

zeggen wat hij goed of slecht vindt in zijn leven. Samen met zijn begeleider kan hij op zoek gaan naar oplossingen voor zijn problemen.

Zijn er nog andere mensen die jou of je gezin begeleiden?

Bij sommige kinderen komen er ook begeleiders aan huis bijvoorbeeld om met de ouders van het kind te praten. Soms zijn kinderen hierbij aanwezig, soms ook niet. Als ze er niet bij zijn, weten ze vaak wel wie er aan huis komt en waarom.

Andere kinderen gaan langs bij speciale helpers zoals een logopedist, een ergotherapeut, een psycholoog, een zorgjuf of – meester.

Ook een consulent of een jeugdrechter kan een helper zijn.

Wat doet een goede helper volgens jou?

De meeste kinderen vinden dat hun begeleiders en hun helpers het heel goed doen. Ze benadrukken dat het belangrijk is dat helpers goed luisteren naar de kinderen. Hoe denk jij daarover?

Met wie kan jij spreken over hoe jij graag hulp wil krijgen?

Sommige kinderen hebben vragen of zorgen die ze met niemand kunnen delen. Ze weten niet aan welke volwassene ze hun vraag kunnen of mogen stellen. Gebeurt dat bij jou ook wel eens? Met wie kan jij dan praten?

Wat vertellen de kinderen uit het onderzoek?

Kinderen kennen hun begeleiders bij naam en kennen hen ook goed: wie is er heel lief, wie is er soms een beetje streng, bij wie kan je altijd terecht met vragen, ... Veel kinderen hebben één begeleider die hen extra goed kent, vaak noemen ze dit een 'IB' (individuele begeleider). Wat doet een IB zoal? Hij kent het kind en de ouders heel goed. Op sommige plaatsen hebben de kinderen wekelijks een gesprekje met hun IB. Ze kunnen dan vertellen over hoe het met hen gaat, wat er goed loopt, wat er moeilijker loopt. Het kan ook dat het kind en de IB samen uitstapjes maken, met z'n tweetjes. De meeste kinderen vinden dit heel leuk, zeker als ze zelf ook mogen kiezen wat ze dan doen of waar ze naartoe gaan.

O: Wat is er speciaal aan je IB? Wat doet die anders dan andere begeleiders?

K: Ik mag soms kiezen wat we dan gaan doen. De vorige keer heb ik Kris gevraagd om ... allé, ergens te gaan spelen. We zijn daar dan geweest.

Er zijn ook begeleiders die thuis op bezoek komen. Zij praten thuis met de ouders van het kind. Kinderen weten dat meestal wel, maar weten niet altijd wanneer de begeleider thuis gaat praten met de ouders en waarover dat gaat.

O.: Wie zijn hier de mensen die je helpen?

K: Dat is Kris. En Kim ook nog.

O.: Weet jij wat verschil is tussen wat Kris en Kim doet?

K: Ja, Kris helpt mij. En werkt in de leefgroep. En Kim is gezinsbegeleider. En die gaat bij mama op bezoek. Maar die komt ook soms naar de leefgroep.

O: Als Kim bij mama op bezoek gaat, ben jij er dan ook bij?

Kind: Neen.

O: Weet je dan wat Kim gaat bespreken met mama?

K: Niet altijd.

O: Vertellen zij dan achteraf iets aan jou?

K: Soms

Wij vroegen kinderen om hun helpers rond de tafel te zetten. Wie zetten kinderen rond de tafel? Meestal zijn dit hun ouders, juf of meester, soms ook broers en zussen. Kinderen die niet (altijd) thuis wonen geven ook de begeleiders uit de leefgroep of voorziening een plaatsje. Soms mogen de 'speciale helpers' ook mee aan tafel: een therapeut, consulent of jeugdrechter.

Wie zou jij aan tafel plaatsen?

Goede begeleiders luisteren goed naar de kinderen en helpen ook bij wat het kind nodig heeft. Als een kind nog niet goed zelf kan eten, helpt de begeleider daarbij. Als het kind lezen of rekenen moeilijk vindt, helpt de begeleider met huiswerk en oefeningen. Begeleiders helpen ook om ruzies op te lossen. De meeste kinderen zijn tevreden over hun begeleiders en helpers.

K: Robin kan ik goed vertrouwen. Ik voel mij veilig bij haar.

O: Wat doet zij dat jij je veilig voelt bij haar?

K: Dat zij luistert naar mij. En als ik iets vertel dat zij dat doet voor mij.

O: Kan je dingen vragen aan jouw helpers?

K: Ja, aan iedereen.

O: En geven zij jou altijd een antwoord?

K: Als ze kunnen. Soms weten ze het ook niet.

Kinderen vinden het belangrijk dat begeleiders en andere helpers, bijvoorbeeld ook de jeugdrechter, lief en vriendelijk zijn. Ze vinden het soms moeilijk als een helper snel boos wordt, niet begrijpt dat het niet altijd goed kan gaan. Een kind legde ons uit dat het niet helpt als een volwassene telkens herhaalt dat een kind stout is. Als kind krijg je dan nog meer zin om stout te zijn ...

Sommige kinderen hebben erg veel helpers, toch vinden ze het aantal helpers meestal wel ok. We merken wel dat ze het fijn vinden dat er een begeleider of helper is die herkenbaar is en lang aanwezig blijft. Soms is dit een IB, soms ook een jeugdrechter of consulent die een soort 'centrale figuur' is.

O: Er zijn hier dan wel veel mensen die jou helpen?

K: Ja er zijn hier veel mensen.

O: Zijn er te veel mensen?

K: Nee, het is wel goed.

Wat vinden de kinderen van de hulp die zij krijgen?

De meeste kinderen zijn tevreden over hoe ze hulp krijgen. Toch waren er kinderen die goede tips hadden voor helpers.

- Het is fijn om als kind van elke helper goed te weten wat die precies doet. Soms is het nodig dit eens te herhalen.
- Begeleiders en helpers mogen meer vragen stellen aan kinderen, wat zij willen en waarom.
- Het is erg belangrijk om vriendelijk te zijn en goed met kinderen te kunnen praten. Helpers en begeleiders moeten niet alleen luisteren naar wat kinderen zeggen, maar ook hoe zij iets zeggen.
- Altijd maar praten is soms lastig. Zeker tijdens een gesprek met veel volwassenen, bijvoorbeeld gezinsgesprek, wordt er boven de hoofden van de kinderen gepraat. Werken met prentjes en plaatjes en opdrachten, dingen doen, vinden de meeste kinderen fijn.
- Niet alle kinderen willen alle gesprekken bijwonen en alles weten. Vraag het kind wat het belangrijk vindt en vraag dit ook af en toe opnieuw.
- Niet alles kan altijd goed lopen. Kinderen vinden het fijn dat begeleiders duidelijk zijn, maar niet dat ze echt streng zijn of kinderen 'stout' noemen.

O: Wat moeten wij aan de grote mensen vertellen als zij kinderen goed willen helpen? K:

Meer vragen stellen aan de kinderen. Wat zij willen doen, waarom zij dat willen doen.

O: Stellen zij hier genoeg vragen?

K: Ja.

O: Wat zou een goede vraag zijn?

K: Ik weet het niet. Ik heb er niet over gedacht.

O.: Zou iemand van die mensen iets anders moeten doen?

K: neen. Zij doen het goed, allemaal.

O: Als zij dan zo bij jou thuis komen, wat doen jullie dan?

K: Praten.

O: Wat vind je daarvan?

K: Niet zo leuk

O: Heb jij dan andere ideeën?

K: Ja, met prentjes.

O: Is dat al eens geweest met prentjes?

K: Neen

O: Dat is wel een goed idee van jou. Hoe kom je daarop?

K: Dan kan ik beter begrijpen wat zij bedoelen.

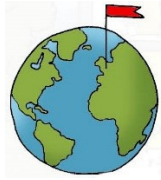

Vragentrommel voor begeleiders

Nemen jullie de tijd om met elk kind ook eens individueel te spreken, samen iets leuks te doen? *Omwille van de tijd is het niet altijd mogelijk om alle kinderen apart te spreken en individuele aandacht te geven. De kinderen in het onderzoek vertellen dat ze dit heel belangrijk vinden en hiervan genieten. Hoe zouden jullie dit toch kunnen inbouwen? Wat is daarbij belangrijk?*

Kunnen kinderen iets vertellen over hoe ze het ervaren om hulp te krijgen? *De meeste kinderen hebben hun begeleiders, helpers, juffen en meesters graag. Toch kunnen ze vaak ook heel precies benoemen wat ze moeilijker vinden bij een bepaalde helper (bv. die praat te veel, of die wordt snel boos, ...). Dit zijn zaken die ze meestal niet kunnen of durven zeggen. Kinderen krijgen zelf wel heel wat feedback over hoe de volwassenen hen ervaren, maar omgekeerd is die feedback er vaak minder. Hoe zouden jullie toch spreekruimte kunnen voorzien voor kinderen om hierover te praten?*

Wat zijn voor jullie redenen om kinderen wel of niet te betrekken bij bepaalde gesprekken? *We merken grote verschillen tussen kinderen en voorzieningen in de mate waarin kinderen op de hoogte zijn van handelingsplan, gezinsgesprekken, ... Wat zijn voor jullie redenen om kinderen wel of niet op de hoogte te brengen van beslissingen en hierbij hun mening te vragen?*

Het dossier

Om kinderen goed te helpen, niets te vergeten en met elkaar te kunnen overleggen, houden begeleiders alles goed bij. Dit gebeurt in een dossier. Daarin schrijven zij bijvoorbeeld hoe het kind zich voelt, wanneer er een schoolverandering is, hoe de bezoeken thuis verlopen. Zij bewaren dit in een echte map of op de computer. Wij hebben kinderen gevraagd wat zij hierover weten en vinden.

Aanpak

We kijken achter een volgend raampje van het huis: dossier.

Achter

dit raampje zit een doe-opdracht: Zoek de enveloppe en kijk wat er in zit. Kinderen zochten de enveloppe die wij vooraf verstopt hadden. In de enveloppe zitten vraagjes die we samen met de kinderen overlopen hebben.

Vragentrommel voor kinderen

Heb jij een dossier?

De mensen die jou helpen of begeleiden houden een dossier van je bij. Dit kan in een map zijn, op de computer.

Weet jij wat het woord 'dossier' betekent?

"Het dossier" omvat die gegevens die van grote betekenis zijn voor de hulpverlening. Om jou goed te kunnen helpen of begeleiden houden de

mensen die jou helpen alle belangrijke informatie bij in een dossier.

Mag jij je dossier inkijken of er zelf in schrijven?

Niet alle kinderen hebben het recht om hun dossier in te kijken. Het kind moet daarvoor groot genoeg zijn en het kunnen begrijpen. Dit heet 'bekwaam zijn'. Meestal is dat vanaf 12 jaar. Toch zijn er veel begeleiders die hun best doen om ook jongere kinderen toch te laten weten wat er in hun dossier staat. Ze lezen er dan bijvoorbeeld uit voor of ze maken een dossier dat enkel voor het kind zelf bedoeld is.

Zou jij willen weten wat er in je dossier staat?

Sommige kinderen zijn hier heel nieuwsgierig naar, andere kinderen willen dit liever niet weten. Hoe is dat bij jou?

Aan wie zou jij kunnen vragen wat er in je dossier staat?

Sommige kinderen weten niet goed aan wie ze dit kunnen vragen. Je zou dit kunnen vragen aan een van je begeleiders.

Wat vertellen de kinderen uit het onderzoek?

Sommige kinderen weten goed wat een dossier is en weten ook dat ze zelf een dossier hebben. Enkele kinderen kunnen heel goed vertellen wat er in hun dossier staat. Ze weten wie dit bijhoudt, maar niet altijd waarom er dingen worden bijgehouden. Sommige kinderen denken dat dit is om alles goed te kunnen onthouden.

O: Begrijp jij goed wat er in je dossier staat?'

K: Perfect begrijp ik dat. Ik heb daar zelfs nog een hele uitleg bij gekregen in het dagcentrum.

Andere kinderen kennen het woord dossier niet. Als ze horen wat dit woord betekent, denken sommige van deze kinderen wel dat ze een dossier hebben. Kinderen zeggen dat ze soms zien dat een begeleider dingen opschrijft, maar ze hebben daar geen vragen bij.

O: Schrijven zij ook vaak dingen op?

K: ja heel veel!

O: Kan je dit dan ook lezen?

K: Nee want ik ben slecht in lezen.

O: Zou je het willen lezen?

K: Nee, dat is niet nodig.

Kinderen die een jeugdrechter hebben, weten vaak ook dat informatie naar hun consulent en jeugdrechter gaat. Zij weten meestal waarom dit nodig is, zodat deze kan beslissen.

Er zijn regels over wat je als kind mag lezen en wat niet. Eén kind kon heel goed vertellen dat hij mag lezen wat over hemzelf gaat. Maar de stukjes die over de mama gaan, mag hij niet lezen.

Een beetje eng? 😊

Grote mensen die iets over jou opschrijven ... De meeste kinderen vinden dit ok. Door op te schrijven kan je alles beter onthouden en kan je opzoeken hoe alles gegaan is. Er zijn ook kinderen die dit niet helemaal ok, en zelfs een beetje eng vinden. Ze zijn bijvoorbeeld bang dat deze mensen iets verkeerd gaan denken over hen.

O: Wat vind je van dit dossier?

K: Niet zo leuk, niet zo veilig.

O: Waarom niet?

K: Als ik dan ergens naartoe ga ben ik niet zeker of het dan veilig is.

O: Wat zou niet veilig zijn?

K: Ik weet dan niet goed of iedereen dat dan kan lezen.

O: Je wil niet dat iedereen zomaar jouw dossier kan lezen?

K: Neen, dat wil ik niet.

Wat vind jij hiervan? Weet jij wie er allemaal in je dossier mag lezen? Maak jij je weleens zorgen over wat erin staat en wie dit kan lezen?

O: Zou je dat willen weten? [wat er in staat]

K: Ja, ik zou willen weten wat er in staat. Misschien mijn gekopieerd rapport.

O: Als je dat zou vragen, zou je dat mogen zien?

K: Ja.

Dit kind wil graag weten wat er in zijn dossier staat. Het kind denkt ook dat hij zijn dossier mag inkijken.

Andere kinderen willen er niet zelf in lezen, omdat ze niet goed kunnen lezen of het dossier te moeilijk of te dik vinden. Deze kinderen willen soms wel graag dat iemand hen vertelt wat er in staat. Soms weten zij niet goed aan wie zij dit moeten vragen. Ze weten ook niet zeker of ze mogen weten wat er over hen geschreven wordt.

Nog andere kinderen willen liever helemaal niet weten wat er in staat.

Een eigen boekje ...

Begeleiders geven de kinderen soms een eigen boekje.

Heb jij een boekje of een map met foto's van jezelf?

Zitten er nog andere dingen in je map of boekje?
Wie bewaart dit?

Een eigen boekje maakt kinderen trots. Ze tonen dit boekje graag en vertellen wat er allemaal in staat. Het is fijn om iets te hebben dat helemaal van jezelf is.

Soms staan er vooral foto's in het boekje. Het kan ook dat begeleiders en kinderen zelf in het boekje schrijven of tekenen: over hoe het kind zich voelt, over beslissingen die genomen worden, over een gesprek tussen het kind en de begeleider, ...

Als een kind weg gaat uit de voorziening, wordt dit meegegeven. Sommige kinderen zeggen dat dit dan verloren is gegaan.

Vragentrommel voor begeleiders

Een dossier ziet er vaak uit als een dikke map. Moeten kinderen weten wat er allemaal in die map staat? Moeten we aan alle kinderen vragen of ze erin willen kijken?

Het is niet gemakkelijk om in de taal van kinderen te schrijven. Moeten we zorgen voor twee dossiers? Een voor de kinderen en een voor de grote mensen?

Kan jij aan je begeleider ideetjes geven over hoe jij dit zou willen?

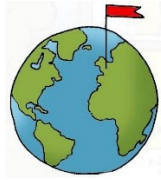
Spreken jullie met kinderen over hun dossier? *Vertellen jullie de kinderen dat zij een dossier hebben en wat dit is? Mogen kinderen ook weten wat hierin staat en wie erin schrijft? Vinden jullie dit belangrijk? Waarom wel/niet? Maken jullie hierin een onderscheid tussen kinderen bijvoorbeeld op basis van leeftijd?*

Hebben kinderen bij jullie een eigen dossier of boekje? *In sommige voorzieningen hebben kinderen een eigen dossier. Dit is een dossier-op-kindermaat waarin verslagen van gesprekken zitten. Daarnaast worden ook beslissingen en belangrijke momenten vastgelegd, vaak via visuele voorstelling (tekeningen/foto's). Het kind is eigenaar van dit dossier en krijgt het mee als het de voorziening verlaat. Wat zouden voor jullie voor- en nadelen zijn om met zo'n dossier op kindermaat te werken? Wat zouden kinderen eraan kunnen hebben?*

Wat zijn voor jullie redenen om een kind wel of geen inzage in het dossier te geven? *Is er sprake van open verslaggeving? Gebruik je hierbij de woorden van het kind of vertaal je naar professionele taal?*

Mogen kinderen zelf een verslag maken van bijeenkomsten/overlegmomenten? *Laat je een kind ook een weergave geven, eventueel via tekening van begeleidingsgesprekken die er geweest zijn?*

Welke documenten zijn bij jullie nu al op maat van kinderen (en ouders)? *Wat zou je nog willen doen om het nog meer op maat te maken?*

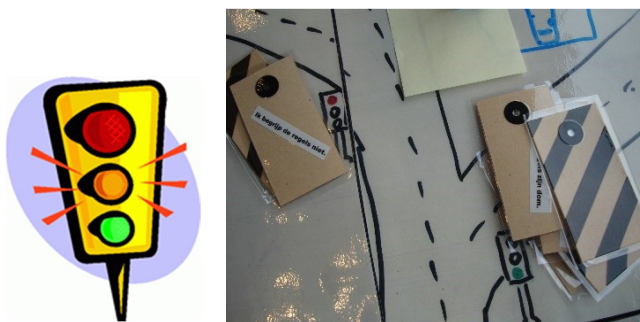

Regels en afspraken

Op school, in de voorziening, zijn verschillende kinderen samen. Dat is niet altijd gemakkelijk. Om alles toch zo goed mogelijk te laten verlopen, zijn er regels en afspraken. Regels kunnen gaan over de maaltijden, over gebruik van computer, over het samen spelen,... Wij hebben gevraagd of het kind de regels kent en wat hij ervan vindt.

Aanpak

We kijken achter het raam: de huisregels. Ook hier vond het kind een doe-opdracht. Leg de regels bij het rode of groene verkeerslicht op het tijdspad.

Voor dit onderdeel hebben we enkele stellingen die we bespreken met de kinderen. Als de kinderen akkoord gaan met een stelling mogen ze het kaartje met de stelling bij het groene verkeerslicht leggen. Indien ze niet akkoord gaan, dan leggen zij het kaartje bij het rode verkeerslicht.

Twee opmerkzame kinderen wezen ons erop dat wij geen oranje licht hadden.

Vragentrommel voor kinderen

Welke regels en afspraken zijn er bij jou thuis, op school, in de leefgroep?

Regels zijn noodzakelijk voor om goed te kunnen samenwerken en leven. Waar mensen samenleven of samenwerken, zijn er regels.

Enkele voorbeelden van regels op de school en in de leefgroep

Voorbeeld 1: je mag slechts één uur per dag op de computer

Voorbeeld 2: als je iets wil drinken, vraag je dat eerst aan de begeleider

Voorbeeld 3: binnen de leefgroep gebruiken wij geen scheldwoorden.

Wie maakt er deze regels?

De regels worden meestal niet door één persoon gemaakt. Verschillende personen gaan hiervoor met elkaar in gesprek en beslissen zo welke regels nodig zijn. Misschien mag jij ook meebeslissen over deze regels?

Wat vind je van de regels?

Sommige regels zijn vrij duidelijk bijvoorbeeld geen andere kinderen slaan. Bij andere regels is het misschien niet zo duidelijk waarom deze nodig zijn, bijvoorbeeld eerst vragen als je water wil drinken.

Wat vertellen de kinderen uit het onderzoek?

Op de meeste plaatsen zijn er regels: thuis, op school, in de voorziening, ... De meeste kinderen uit het onderzoek kennen die regels heel goed.

O: Zijn er hier huisregels?

K: Ja. Niet met de bal binnen spelen. Niet met je waveboard binnen spelen. Na 8 uur als de kleintjes slapen geen luide muziek meer boven. Niet elke dag snoepen. We mogen onze gsm maar een uur per dag. We mogen maar één boterham met choco meenemen naar school. We mogen niet lopen in de leefgroep. Ook geen verstoppertje of tikkertje spelen in de leefgroep, ... Ah ja, als het een rode dag is voor de WII, mag je er niet op.

O: Wat is dat een rode dag?

K: Maandag, dinsdag, en donderdag.

Wat er níet mag, dat is voor de meeste kinderen heel duidelijk. Veel regels en afspraken gaan over wat verboden is, wat niet kan, over dingen waarvoor je straf krijgt, ...

Kinderen leren de regels meestal kennen doordat iemand dit aan hen vertelt. Soms staan de regels ook in een boekje en moeten kinderen hun handtekening zetten als ze de regels gelezen hebben.

Wat vinden kinderen van de regels? 😊

Veel kinderen vinden het goed dat er regels zijn. Als er geen regels zouden zijn, zou er meer ruzie zijn of doen kinderen vervelende dingen.

O: Zijn die regels goed?

K: Ja, die moeten er zijn. Ik ken ze wel niet allemaal.

Stelling: 'Sommige regels zijn dom'.

K: Ik vind nergens. Ik vind dat eigenlijk zelfs slim.

O: En wat vind jij daar dan slim aan?

K: Ik vind dat gewoon slim als het echt een regel is dat het inderdaad klopt dat velen dat doen en dat het eigenlijk niet mag.

Toch zijn er weinig kinderen die alle regels goed vinden. Zo vinden niet alle kinderen het leuk om bepaalde klusjes te moeten doen. Andere kinderen hebben een hekel aan de gezonde dag waarop ze geen koekjes mogen. Nog anderen vinden het niet fijn dat ze binnen niet mogen rennen of dat ze toestemming moeten vragen om te drinken.

En als jij de baas was?

De meeste kinderen vinden de regels en afspraken die er zijn wel ok. Als ze zouden mogen kiezen, willen ze vaak de regels die ze stom vinden veranderen. Veel kinderen willen graag meer kunnen kiezen wat ze eten en drinken (en snoepen ☺).

O: Is er een regel die je bij het rode verkeerslicht zou stoppen?

K: Eén boterham met choco. De dagen van de WII. En, niet zo vroeg gaan slapen.

O.: Wanneer zou jij liefst gaan slapen?

K: Half tien.

Regels en afspraken zijn belangrijk, sommige kinderen hebben dit nodig, het geeft hen rust en duidelijkheid. Begeleiders proberen ervoor te zorgen dat alle kinderen de regels kennen en begrijpen. Dit kan door ze op te schrijven en uit te hangen, of door er afbeeldingen van te maken.

Wat denken de begeleiders hierover?

Soms staan de regels in een boekje genoteerd, maar dat wordt niet overal even goed bijgehouden. Op de meeste plaatsen mogen kinderen hun mening geven over de regels en afspraken, via de begeleiders. Op sommige plaatsen kunnen kinderen hier samen over spreken, in een soort kindervergadering of kinderraad. Op andere plaatsen is dit enkel zo voor de oudere kinderen (+12 jaar), maar niet voor de jonge kinderen.

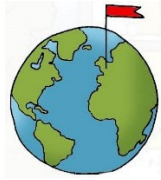
Het hangt van de soort leefgroep af hoe de regels aan de kinderen worden voorgesteld, via pictogrammen, in een boekje, ...

Vragentrommel voor begeleiders

Hoe zorgen jullie ervoor dat kinderen de regels en afspraken kennen? *Hangen ze uit in de leefgroep, of staan ze in een boekje genoteerd? Op welke manier maken jullie de regels duidelijk aan kinderen die nieuw zijn? En wat gebeurt er als regels en afspraken wijzigen?*

Zijn de regels en afspraken dezelfde voor alle kinderen? *Soms gelden er aparte afspraken voor bepaalde kinderen. Hoe maken jullie dit duidelijk aan de andere kinderen? En gaan alle begeleiders hier op dezelfde manier mee om?*

Waar en hoe komt de stem van kinderen aan bod? *Mogen kinderen hun mening geven over de afspraken en regels? Zijn er regels die niet-onderhandelbaar zijn? Wat zijn redenen om (jonge) kinderen wel of niet te laten meedenken en meebeslissen over regels?*

Informatie, inspraak en participatie

Kinderen in de jeugdhulp hebben recht op informatie en op inspraak en participatie. Dit wordt formeel geregeld door het decreet rechtspositie minderjarigen.

Hoe kinderen denken over de informatie die zij krijgen, de inspraak en de participatie hebben wij uit het geheel van de interviews gehaald. Dit kwam in de verschillende onderdeeljes aan bod.

Vragentrommel voor kinderen

Weet jij dat je recht hebt op informatie?

Kinderen in de jeugdhulp hebben het recht om zoveel mogelijk over alles te worden geïnformeerd. Dit gaat over de stappen die door hulpverleners worden gezet, beslissingen die worden genomen. Zij moeten ook informatie kunnen krijgen over leefregels en afspraken bijvoorbeeld in de leefgroep.

Weet jij dat je recht hebt op inspraak en participatie?

Kinderen moeten hun mening kunnen geven over de hulp die zij krijgen. En met die mening moeten volwassenen rekening houden. Zij zullen niet altijd doen wat het kind wil, zij moeten altijd die beslissing nemen die best is voor het kind. Voorzieningen waar kinderen verblijven of worden opgevangen, moeten uitwerken hoe zij kinderen mee kunnen betrekken in hoe het er bij hen aan toe gaat.

Wat vertellen de kinderen uit het onderzoek?

O: Praten deze begeleiders veel met elkaar?

K: Ja, als ik in de klas zit. Dan is er soms een vergadering over mij in de school.

O: Zit jij daar dan bij?

K: Nee, nooit.

O: Zou jij daar willen bij zitten?

K: Het is al te laat want er komt bijna geen overleg meer.

O: Stel dat er wel nog een moment komt. Zou jij daar dan willen bij zijn?

K: Ja, ik wil graag weten wat zij zeggen.

O: Weet jij eigenlijk waarom jij juist in het semi-internaat bent?

K: Dat is eigenlijk wel een goede vraag.

O: Wil jij dat weten?

K: Eigenlijk is dat niet zo iets dat ik wil weten. Ik vind dat wel lief dat je dat vraagt. Maar dan ga ik te veel denken.

O: En je zorgen maken en dat is niet goed je te veel zorgen maken?

Kinderen hebben recht op informatie over wat er met hen gebeurt. Ouders geven soms uitleg, en ook de individuele begeleider (IB) doet dat. Sommige kinderen willen alles weten en overal bij zijn. Maar niet alle kinderen willen alles weten. Zij willen weten wat nodig is, wat over hen gaat. Zij willen zich echter niet over alles zorgen moeten maken.

Als kinderen iets willen vertellen of vragen, gaan zij hiervoor vaak bij een van hun ouders. Voor sommigen is de babbelfuf er of zij stappen naar een van de begeleiders. Begeleiders kunnen bijvoorbeeld tussenkomen als er ruzie is tussen twee kinderen. Volgens sommige kinderen luisteren zij wel goed, maar doen zij niet altijd iets om het op te lossen.

Er zijn ook kinderen die niet weten bij wie zij terecht kunnen als zij hun mening over iets willen geven of iets willen veranderen. En zij durven niet altijd alles vragen, bijvoorbeeld hoelang zij in de voorziening moeten blijven, of als zij eigenlijk liever een andere IB zouden willen.

K: In september moet ik voorkomen voor de jeugdrechter. En hoewel hij meest naar de ouders luistert, luistert hij ook wel naar de kinderen. Want dan moeten wij apart in het volste geheim de dingen zeggen die wij niet leuk vinden en zo.

O: En durf je dat dan zeggen tegen hem?

K: Ja, het is de eerste keer dat ik zal voorkomen.

Kinderen die een jeugdrechter hebben kunnen ook soms aan hem zeggen wat zij van iets vinden. Vanaf 12 jaar moet de jeugdrechter af en toe naar het kind luisteren. Kinderen weten wel dat de jeugdrechter niet alleen met het kind kan rekening houden. Er zijn ook de ouders en ook begeleiders mogen zeggen wat zij denken dat goed zou zijn voor het kind.

Bij wie kan jij terecht met je vragen?

Kinderen mogen over sommige dingen mee beslissen. In de leefgroep hebben zij hiervoor soms een vergadering met alle kinderen. Dan mogen zij hun mening geven, en zeggen wat zij anders zouden willen. Kinderen vinden die vergaderingen belangrijk. Het is voor kinderen niet gemakkelijk om te weten wat dan juist anders zou kunnen.

Gebeurt dit bij jou in de leefgroep?

O: Op woensdagnamiddag ben je ook hier (in dagcentrum). Mag je dan kiezen wat je doet?

K: Soms wel soms niet. Ja, we mogen kiezen.

O: Buiten spelen, of spelletjes doen, ...

K: ... of binnen spelen.

Kinderen mogen soms mee beslissen, bijvoorbeeld wat zij graag eten, of welk spelletje er zal gespeeld worden op woensdagnamiddag, of welke hobby het kind wil doen. Kinderen die ook thuis wonen mogen daar meer zelf kiezen en beslissen.

Sommige kinderen mogen zelfs mee beslissen naar welke school zij gaan. Misschien gaat een vriendje naar die school, of heeft de school een mooie naam.

O: Mag jij hier mee beslissen over sommige dingen? [over huisregels]

K: Mee beslissen kan ik nu ook weer niet zeggen. Dat is eigenlijk een moeilijke vraag want wij kunnen wel bijvoorbeeld zeggen ik wil daar naartoe en dan beslissen de opvoeders of dat een goed idee is of niet. Eigenlijk zijn het de opvoeders die beslissen. Want meestal beslissen de kinderen dingen die helemaal niet goed zijn, zoals naar een attractie gaan. En daarmee doen wij dat niet zo.

Kinderen vinden het leuk om mee te mogen beslissen over de regels en afspraken. Dit kan nochtans niet overal. Kinderen weten zelf niet altijd wie de regels maakt.

Er zijn ook kinderen die denken dat er niet snel iets zal veranderen. Maar toch blijft het belangrijk dat zij hun mening mogen geven. En zij begrijpen dat niet alles wat zij willen zomaar kan. Sommige kinderen vragen ook dingen die niet mogelijk zijn. Voor een kind was een niet realistische vraag om bijvoorbeeld die dag naar een pretpark gaan. Een kind zegt dat begeleiders weten wat het best is.

Waarover mag jij mee beslissen?

Kinderen mogen niet altijd overal bij zijn. Soms heeft een begeleider een gesprek met ouders zonder het kind. Of mag het kind kiezen of hij erbij is.

En begeleiders spreken ook met elkaar zonder de kinderen.

Begeleiders hebben ook een dossier over elk kind. Kinderen mogen dit inkijken, maar weten dit niet altijd. Slechts enkele kinderen kijken het dossier ook in.

Kinderen die ook een eigen boekje hebben mogen kiezen wat zij daar in schrijven of tekenen.

Wat denken de begeleiders hierover?

De kinderrechten zijn de wegwijzer voor iedereen die kinderen helpt. Het kinderrechtenboekje is een instrument om met kinderen hierrond te werken. Maar voor kleinere kinderen of kinderen met een beperking is dit te moeilijk opgesteld.

Begeleiders en andere helpers proberen steeds meer te vertrekken van een participatieve basishouding.

Participatie door kinderen kan via een jongerenraad. Met kleinere kinderen werkt een dergelijke raad niet goed. Kinderen kunnen dit niet goed opvolgen. Overleg hoeft niet altijd structureel worden ingebouwd. Het vieruurtje kan een spontaan moment van overleg zijn met de kinderen.

Waar kinderen inspraak over kunnen hebben hangt af van de werking van de dienst of de leefgroep zelf. Soms wordt er bijvoorbeeld gewerkt met centrale catering en dan is op dat vlak inspraak niet mogelijk.

Tevredenheidsmetingen zijn instrumenten om te weten wat kinderen vinden van de begeleiding, de organisatie. Het valt op dat kinderen daarin een grote tevredenheid tonen. Bevraging van zwakkere kinderen is echter moeilijk.

Vragentrommel voor begeleiders

Hoe organiseren jij en je voorziening het recht op informatie? *Wat leg je systematisch uit aan kinderen? Wat leg je niet uit aan kinderen? Over de voorziening, over de eigen hulpverlening? Waarom deze keuze? Hoe begrijpbaar is je informatie voor de kinderen?*

Hoe voorzien jij en je voorziening inspraak en participatie door de kinderen? *Zijn er collectieve momenten? Kunnen en durven de kinderen ook feedback geven op begeleiders? Hoe wordt er rekening gehouden met de wensen van de kinderen? Waar zit de grens van inspraak en participatie?*

De onderzoekers aan het woord

In dit onderdeel beschrijven we onze ervaringen tijdens dit onderzoek. Bij elk interview namen we persoonlijke notities van wat ons opviel bij onszelf, bij de kinderen, in de interactie. Als we op deze observaties terugblikken, merken we dat wij tijdens dit onderzoek heel veel geleerd hebben, niet alleen *over* maar ook *van* de kinderen. Heel wat van onze bevindingen als onderzoekers, kunnen ook getransfereerd worden en lerend zijn voor begeleiders.

Over het waar, wanneer, waarom en hoe van spreken met kinderen

Waar

Op zich kan je overal met kinderen spreken, maar de ruimte die je kiest heeft sowieso een invloed op hoe het gesprek zal verlopen. Wij voerden gesprekken op heel veel verschillende plaatsen: van een binnenspeelruimte, waar kinderen snel in de verleiding kwamen om te gaan spelen, tot een kale gespreksruimte, waardoor het gesprek snel een 'klinisch' tintje dreigde te krijgen.

Een rustige, gezellige ruimte waarin je niet gestoord wordt, zorgt ervoor dat een gesprek vlotter op gang komt. Kinderen vinden het ook fijn als er beweegruimte is. Als onderzoekers 'prepareerden' wij op voorhand de ruimte. Verschillende onderdelen van ons materiaal lagen verspreid over de ruimte. Sommige zaken stalden wij uit op tafel, andere dingen op de grond, ... Dit maakte de kinderen nieuwsgierig. Door de ruimte zo te benutten geef je de kinderen zelf ook echt meer 'ruimte' en eigenaarschap. Ze kunnen zelf rondlopen om te zien wat er allemaal ligt, voelen zich geprikkeld. Kinderen vinden het ook fijn om van het ene naar het andere onderdeel te gaan, met de schoenen uit op de grond te kunnen gaan zitten, of een enveloppe met vragen te moeten zoeken in de ruimte met een spelletje (warm/koud).

Wanneer

Echt tijd maken om met kinderen te praten, zonder tijdsdruk, zonder afspraken die in het verschiets liggen, ... is belangrijk.

In dit onderzoek kwam de tijd vaak aan ons trekken, maar ook aan de kinderen. Vooraf vertelden wij hoelang het interview zou kunnen duren. Maar regelmatig kwam hier toch iets tussen. Soms wacht een kind al op een volgende activiteit, of moet het na het interview nog huiswerk maken. Praten onder tijdsdruk geeft het gesprek een heel andere kleur. Als onderzoeker ga je het tempo onbewust hoger leggen, een kind dat wacht op een leuke activiteit of een feestje is minder gemotiveerd om mee te werken, ...

Wij als onderzoekers hadden steeds meer aandacht voor de tijd, ook bij het inplannen van afspraken. Niet meteen na school of tijdens een activiteit.

Kinderen hebben, zeker als ze net van school of van een activiteit komen, vaak wat tijdig nodig om op verhaal te komen. Ook al was er tijdsdruk, wij namen altijd eerst de tijd om elkaar te leren kennen en zo aan te komen en contact te maken.

Waarom

Wij legden de kinderen altijd uit waarom we hen wilden spreken. Het filmpje dat we gemaakt hadden om kinderen over het onderzoek te informeren, was hierbij een heel belangrijk hulpmiddel. De meeste interviews startten met het samen bekijken van het filmpje.

Toch bleven we soms met de bedenking zitten of kinderen echt begrepen waarom we dit onderzoek voerden, wat hierin hun rol was, voor wie het belangrijk was, ...

Vanuit ons standpunt was het doel van dit onderzoek om de stem van kinderen te laten horen. Wij merkten in de loop van het onderzoek dat kinderen aan het woord laten meteen ook betekent dat je ongewild tussenkamt. De interviews met de kinderen waren meer dan het verzamelen van informatie. Kinderen werden aan het denken gezet, er kwamen nieuwe vragen bij hen op. Soms kwamen er dingen naar boven die ze eigenlijk wel met iemand wilden bespreken. Bijvoorbeeld op de vraag of het kind zijn dossier al eens had gezien, 'mag dat dan? Ik wil dat wel.' In een aantal gevallen werd dit meteen ook concreet besproken met de onderzoeker en werden er afspraken gemaakt bij wie het kind hiervoor terecht kan. Of werd de IB erbij gehaald door het kind aan wie het kind meteen zijn vragen en soms wensen ('ik wil een hondje') uitsprak.

Hoe

Het viel ons als onderzoekers op hoe snel dat kinderen ons in vertrouwen namen. De meeste kinderen praatten vlot over dingen die eigenlijk heel moeilijk of persoonlijk waren. Wij namen bij elk kind wel de tijd om kennis te maken en gaven kinderen ook ruimte om vragen aan ons te stellen. Die wederkerigheid was een belangrijke pijler in onze gesprekken met kinderen.

Als onderzoekers hebben we moeten zoeken naar een goede manier om met kinderen in gesprek te gaan over thema's zoals 'dossier', en 'inspraak'. Het gebruik van visualisatie en concreet materiaal was een belangrijke, soms zelfs noodzakelijke opstap om met kinderen over deze thema's te kunnen praten.

Het zoeken naar een aanpak op maat van kinderen, begon al bij het toestemmingsformulier. Wij kozen ervoor om niet enkel een op maat toestemmingsformulier op papier uit te werken, maar voor kinderen ook een informerend filmpje te voorzien, waarin op kindermaat uitleg werd gegeven over het onderzoek. We startten het interview ook enkel als het kind zelf expliciet toestemming gaf om mee te werken. Zelfs wanneer het kind vooraf, bijvoorbeeld na het bekijken van het filmpje met een begeleider, al toestemming gegeven had, vroegen we dit nog eens opnieuw. We gaan hiermee als

onderzoekers verder dan de 'ethische richtlijnen' die gelden voor kinderen jonger dan 12 jaar – waarbij de toestemming van ouders eigenlijk voldoende is voor deelname.

Het in de verf zetten van de stem van het kind zelf bij het geven van geïnformeerde toestemming zette meteen de toon voor de rest van het interview. We gaven het kind ook een stem in andere aspecten van het interview: de duurtijd, de volgorde van onderwerpen, of het kind liever wilde praten, tekenen of knutselen, kind zelf de keuze geven om al dan niet foto's te nemen, kind vragen welk materiaal er mag gebruikt worden in de rapportage over het onderzoek, ...

De kinderen konden een vertrouwenspersoon bij het interview laten aanwezig zijn. De meeste kinderen vonden dit niet nodig. Twee kinderen wilden hun begeleider erbij. Als onderzoeker was het belangrijk om dan de rol van de begeleider goed duidelijk te maken. Voor ons was immers de stem van het kind belangrijk en niet de informatie die de begeleider kon geven. Hierdoor kwam het in één interview wel tot uiting dat het kind bewust of onbewust niet alles vertelde. Ook hebben wij geleerd om bewust om te gaan met informatie verkregen van begeleiders vooraf. Wat moeten wij weten om goed te kunnen interviewen? Wij zijn stilaan overgegaan naar weinig informatie vragen vooraf en enkel door te gaan met wat het kind zelf bracht. Wij beseffen hierbij dat de informatie gekleurd is, mogelijks niet volledig is. Maar is dit niet altijd zo, ook bij volwassenen? Waarom zouden wij dit bij kinderen willen ondervangen?

We werkten tijdens de interviews met concreet materiaal dat we zelf hadden geknutseld. Aan dit materiaal hing de interviewleidraad vast (met een vast aantal thema's: traject, onthaal, begeleiding, regels en afspraken, dossier, inspraak en participatie en dromen) die echter flexibel inzetbaar bleef. De meeste kinderen vonden dit uitnodigend, ze vroegen soms om het te mogen meenemen. Het materiaal zorgde ervoor dat in se 'saai', voor kinderen weinig toegankelijke onderwerpen zoals 'dossier', of 'hulpverleningstraject' toch bespreekbaar werden. Zo mochten kinderen zelf huisjes en poppetjes op een weg plaatsen die de plaatsen en personen voorstelden die voor hen belangrijk waren. Het viel ons op met hoeveel zorg en betrokkenheid kinderen hierin keuzes maakten (welk poppetje voor welke persoon, waar moet een bepaald huisje precies op de weg geplaatst worden, ...) en dat dit meteen ook aanleiding gaf tot 'zijgesprekjes' (bv. jullie hebben geen poppetjes in een rolstoel, mijn papa zit in een rolstoel).

Aan de andere kant is het werken met materiaal en een leidraad ook sturend en bepalend voor de inhoud van het interview. We maken ons ook de bedenking of ons materiaal niet té sturend was en bijvoorbeeld bij ons zelf de verwachting opwekte om bij elk kind de hele leidraad te doorlopen, eerder dan diepgaand bij een aantal zaken stil te staan.

Een andere bedenking is dat het, ondanks het concrete materiaal en de mogelijkheid voor het kind om te tekenen en te knutselen, toch grotendeels bleef bij 'praten over'. Als onderzoekers bleven we bijvoorbeeld doorvragen op een thema, zelfs of misschien vooral als een kind hier weinig over naar voor bracht. Bij het terug beluisteren van de interviews, is bijvoorbeeld te horen dat er soms gesloten en zelfs suggestieve vragen gesteld worden aan kinderen, om toch maar tot de inhoud te komen die wij wilden, verwachtten, ...

Veel van de thema's die wij aansneden, waren thema's waar de meeste kinderen niet eerder hadden over nagedacht of niet bij hadden stil gestaan. We stellen ons nu ook de vraag hoe we hier anders mee hadden kunnen omgaan. Misschien door verschillende keren bij één kind langs te gaan, waardoor er bij het kind tijd was om dingen te laten bezinken, verder na te denken over vragen en thema's, ... Misschien door nog meer met concrete opdrachten te werken (bv. stelling innemen door zich in de ruimte te plaatsen, te werken met schaalvragen of feedback geven op uitspraken van andere kinderen, ...) en kinderen niet alleen te laten vertellen of tekenen.

Wat leerden wij van de kinderen?

Wij hebben veel geleerd van de kinderen over het werken en spreken met kinderen.

Kinderen kregen tijdens het interview autonomie en verantwoordelijkheid. Dit klinkt 'groots', maar zat in kleine dingen. Zo konden kinderen via een STOP-kaart aangeven dat ze wilden overgaan naar een volgende fase, of wilden stoppen met het interview. Een aantal kinderen gebruikte die STOP-kaart spontaan. Bij andere kinderen was het nodig om hen erop te wijzen dat ze de kaart mochten gebruiken. Een kind dat de STOP-kaart in de lucht steekt, als volwassene is dat misschien soms confronterend. Jij gaat maar door, terwijl het voor het kind genoeg geweest is, ... Het alternatief is echter om die confrontatie uit de weg te gaan en misschien over de grens van sommige kinderen te gaan.

Kinderen kregen ook de verantwoordelijkheid over het fototoestel. Zij mochten foto's nemen en het apparaat zelf bedienen. Zonder een uitzondering gingen kinderen hier zorgzaam mee om. Ze kregen én namen verantwoordelijkheid. Soms was het ook heel leerrijk om te zien waarvan kinderen een foto namen. Zo was er een kind dat met veel zorg een foto nam van een aantal kaartjes met uitspraken zoals "ik mag mee beslissen over regels en afspraken (zoals wat we welke dag eten)". Een ander kind nam foto's van de vier gevoelsplaatjes die we tijdens het interview gebruikten. Als interviewer gingen we hier niet altijd op in (niet doorvragen waarom kinderen bepaalde foto's namen). Het was interessant geweest om de foto's die kinderen namen later nog eens met hen te kunnen bespreken.

Het viel ons op dat veel kinderen hun aandacht vrij lang konden vasthouden. Vooraf hadden we erop gerekend dat de meeste interviews niet langer dan een halfuur zouden duren. Nu stellen we vast dat dit de kortste interviews zijn. Sommige kinderen spraken wel langer dan een uur met ons, en konden met gemak nog langer doorgaan. We gaan er niet van uit dat dit ligt aan de thematiek die in de interviews aan bod kwam, maar misschien wel aan het feit dat kinderen een tijd lang exclusieve aandacht kregen, dat er echt naar hen geluisterd werd, en dat er ook tijd en rust was bijvoorbeeld om uitgebreid foto's te maken, om samen een tekening te maken, ... Een aantal van de jongere kinderen (6-7 jaar) werd na ongeveer een halfuur wel onrustig, zonder de STOP-kaart te gebruiken. In die gevallen besloten wij zelf als onderzoeker om het interview rustig af te ronden, zonder dat het kind hier zelf het initiatief in nam. We bespraken dit wel telkens met het kind en gaven altijd de ruimte om af te ronden met een spel of een tekening. We wilden zeker niet bruusk stoppen vanuit het signaal 'je wordt te wild'.

In het spreken met de kinderen letten we in elk geval niet enkel op wat de kinderen zeiden, maar ook op hun non-verbale taal. Zoals een kind het tijdens een interview zelf zei over de begeleiders: "Dat je niet zo grof bent. Dat je goed met hen kan praten. Dat kinderen er zich goed bij voelen. Ook rekening houden met hoe zij iets zeggen."

Kinderen gaven soms heel concrete, alledaagse antwoorden op vragen. Op zulke momenten merk je als onderzoeker (en volwassene) dat jij op een ander, meer abstract niveau zit na te denken dan het kind. Die momenten zijn vaak grappig, en zorgen er tegelijkertijd voor dat je als onderzoeker bij de les blijft.

K: (leest kaartje voor) 'Wie kwam bij jou aan de deur?'

O: Wie komt er bij jou aan de deur?

K: De gezinsbegeleider komt hier en jij! En Bofrost...

O: De verkoper van de diepvriesproducten?

K: (moet lachen) ja!

Aan de andere kant is het voor kinderen soms net een uitdaging om te concretiseren. Tijdens interviews spraken zij vaak over 'goed', 'leuk', ... Ook hier merken we dat kinderen soms meer vertellen aan de hand van bijvoorbeeld een smiley of een gevoelskaart, dan wanneer je gewoon vraagt naar hun beleving.

Kinderen kunnen ontwapenend over zichzelf vertellen. Ze gaven ons een inkijk in zichzelf: ik ben een beetje gek, ik heb al eens iets stouts gedaan, ik ben niet zo goed in regels en afspraken, ... Ook naar ons toe waren ze soms heel eerlijk.

O: Ik zal je eerst eens laten verder doen, dan zullen we weer verder gaan.

K: je praat te veel!

O: praat ik te veel?

K: je bent precies Kwebbel

O: Kwebbel, zoals van Plop? En wie ben jij dan?

K: ik weet het niet.

Daarnaast vertellen ze heel graag over de kleine, concrete, alledaagse dingen in hun leven. Hun huisdieren, hun favoriete programma op tv, ... Hier naar vragen, op ingaan en in gesprek naar teruggrijpen is een manier om op korte tijd een soort vertrouwen en wederkerigheid op te bouwen.

Misschien meer nog dan in onderzoek met volwassenen, leerden wij dat elk onderzoek effect, impact heeft. Voor veel kinderen was het interview meer dan het 'praten over' een aantal thema's. Door het over inspraak te hebben, beginnen kinderen na te denken over participatie in hun voorziening. Door vragen te stellen over hun traject of IB, beginnen ze zich af te vragen hoe lang ze nog in de voorziening kunnen blijven en of ze eigenlijk zelf mogen kiezen om van IB te veranderen ...

Wij zijn hier zo zorgzaam mogelijk mee omgegaan. Als een kind duidelijk met vragen zat, bekeken wij met wie het kind die vragen zou kunnen bespreken. In een geval is de onderzoeker, op expliciete vraag van het kind, samen met het kind in gesprek gegaan met een begeleider. Wij gaan er wel vanuit dat er wellicht andere vragen of zorgen zijn die bij kinderen naar boven kwamen, die wij gemist hebben. Wij kwamen eenmaal langs en verdwenen weer uit het leven van de kinderen, ... En dit terwijl het onderzoek zelf zeker niet vrijblijvend was. Ook al konden kinderen en begeleiders ons nadien nog contacteren met vragen, we weten dat het niet evident is om zomaar achteraf te mailen. Wij leren hieruit dat het belangrijk is om een goede opvolging te voorzien voor het kind. Dit was iets wat we al wisten, maar waar we nu nog meer en beter bij stilstaan.

De kinderen gaven ons een positief beeld van de hulpverlening. Sommige kinderen hadden hier en daar kleine bedenkingen, of tips voor begeleiders om het nog beter te doen, maar over het algemeen waren zij heel tevreden met hoe de dingen nu lopen. Dit beeld is heel anders dan wat we van de jongeren kregen in een voorgaand onderzoek (Ackaert, Eerdeken, Schoevaerts en Vandenbussche, 2016). We vragen ons af waaraan dit zou liggen. Zijn kinderen eerst ontvankelijk en tevreden en beginnen ze zich pas vanaf een bepaalde leeftijd vragen te stellen bij de procedures en de aanpak in de hulpverlening? Vinden jonge kinderen het prima dat volwassenen in hun plaats beslissen, terwijl oudere kinderen en jongeren vinden dat ze nu 'oud genoeg' zijn om mee te beslissen? Antwoorden jongere kinderen meer sociaal wenselijk? Of zijn de groep jongeren die vorig jaar in een onderzoek aan het woord kwamen gewoon een andere groep dan de kinderen in dit onderzoek? Misschien door de selectie in voorzieningen met wie we samenwerkten, of door een verandering in cultuur en mentaliteit bij begeleiders? In dat geval zou het kunnen dat deze kinderen gewoon tevreden blijven.

Wat wij leerden over participatie ...

In de loop van het onderzoek is onze kijk op participatie en het participatief werken met kinderen veranderd. In het begin vertrokken we van het idee dat het goed is om kinderen zoveel mogelijk te betrekken. Wij waren supporters voor de idee kinderen een dossier-op-maat te geven, op de hoogte te houden van beslissingen en behandeldoelen, mee te laten beslissen over regels en afspraken, ... Intussen is onze kijk meer genuanceerd.

Participatie gaat over kinderen inspraak geven, maar ook over hen laten aangeven waarover en tot hoever die inspraak moet en kan gaan.

Participatie gaat over kinderen serieus nemen, rekening houden met hun sterktes en mogelijkheden.

Participatie gaat over je eigen houding als begeleider, hulpverlener, onderzoeker ... over het installeren van wederkerigheid, jezelf laagdrempelig opstellen en openstaan voor feedback ... Dit kan gaan over kleine dingen: echt en spontaan reageren bijvoorbeeld.

K: waarom is dat [balpen] kapot?

O: ik heb dat kapot gemaakt.

K: waarom?

O: omdat ik soms zenuwachtig ben, en dan bijt ik op mijn stylo.

Participatie is je afstemmen op elk individueel kind. Een kinderraad is leuk, maar hoe zorg je ervoor dat ook de minder assertieve kinderen aan bod komen? Hoe praat je met jonge kinderen over behandeldoelen, of over de jeugdrechter?

Participatie is meer dan praten alleen. Het gaat ook over hoe je documenteert. Zo kan je misschien bij een 2-jarig kind dat geplaatst wordt de overweging maken dat het te jong is om een gesprek te hebben over die beslissing. Je kan er dan wel voor kiezen om dit te documenteren, dit zichtbaar te maken voor het kind en ervoor te zorgen dat het kind dit op latere leeftijd kan nalezen.

Algemeen besluit

Participatie van jongere kinderen is een uitdaging zowel in de hulpverlening als in onderzoek. Er is bezorgdheid of het kind dit wel aankan. En hoe relevant is dan wat het kind brengt? Nochtans is oog hebben voor participatie van ook jongere kinderen nodig om tot goed afgestemde hulpverlening te komen. Als onderzoeker zijn wij de weg gegaan om ook *met* de kinderen te werken om tot onze resultaten te komen.

Wij hebben onderzocht wat de belevingen, noden en verwachtingen zijn met betrekking tot de participatie van kinderen van 6 tot 12 jaar binnen de jeugdhulp vanuit het perspectief van het kind. Daarnaast zijn wij op zoek gegaan naar geschikte werkvormen om participatief te werken met kinderen van 6 tot 12 jaar.

Inhoudelijke bevindingen (kinderen over jeugdhulp)

Vanuit de 21 interviews met kinderen in de jeugdhulp zijn wij tot een aantal bevinden gekomen. Wij peilden naar de ervaringen, wensen en verwachtingen van kinderen m.b.t. participatie in de jeugdhulp. De kinderen waren over het algemeen goed geïnformeerd en tevreden over het niveau van participatie. Dit is duidelijk een verschil met het eerder gevoerde onderzoek bij jongeren, die hierbij meer bedenkingen hadden (Ackaert, Eerdeken, Schoevaerts, & Vandenbussche, 2016). De kinderen waren ook algemeen tevreden over de hulp die ze kregen vanuit jeugdhulp, over school was de beleving meer gemengd.

Kinderen kennen hun traject goed, het valt op dat dit zeker het geval is bij kinderen die onder de jeugdrechter vallen. Volgens de meeste kinderen nemen ouders of de jeugdrechter (als die er is) de beslissingen. Kinderen willen graag weten hoe lang ze ergens zullen blijven en waar ze daarna heen gaan. Bij onthaal of verandering van voorziening vinden zij het belangrijk om op voorhand geïnformeerd te zijn en tijd te krijgen om te wennen aan de nieuwe omgeving. De meeste kinderen weten dat ze een dossier hebben, maar weten niet altijd goed wat dit is en voor wie het bedoeld is. Kinderen met een dossier-op-kindermaat zijn hier erg blij mee. Alle kinderen konden ons vertellen welke regels en afspraken er gelden in hun context. Inspraak in regels is wisselend. De meeste kinderen begrijpen dat volwassenen hierin het laatste woord hebben maar willen wel graag hun mening kunnen uiten. De kinderen toonden een grote tevredenheid over hun begeleiders. Een aandachtspersoon (IB) is erg belangrijk. Kinderen vinden het heel fijn om dingen te doen, en niet enkel te praten (ook bv. in kader van therapie of gezinsgesprekken).

Participatie is voor de kinderen niet hetzelfde als zoveel mogelijk betrokken worden. Het is eerder het kind zelf aan het woord laten over of en hoe het wil geïnformeerd en betrokken worden. Het is ook voldoende aandacht besteden aan randvoorwaarden die het mogelijk maken voor kinderen om daadwerkelijk te begrijpen waar het over gaat, om hun stem te laten horen en vragen te stellen (o.a. tijd en ruimte, basishouding).

Bevindingen m.b.t. participatie van kinderen in onderzoek

Als onderzoekers leerden wij heel wat uit dit participatief onderzoeksproces. Wij konden hieruit een aantal conclusies trekken en deze vertalen naar een participatief begeleidingsproces. Participatie gaat niet om tools of methodieken alleen, maar vooral over de houding van de professional. Kinderen betrekken, hun mening vragen, ... heeft enkel zin als ze goed geïnformeerd zijn (op hun niveau, in hun

taal) en precies weten waarover het gaat. Er is het belang van openheid, vertrouwen en autonomie (zoals het mee verantwoordelijkheid geven voor het verloop, zorgen voor gelijkwaardigheid en wederkerigheid in het contact). Voor participatie is het belangrijk om ruimte en tijd te creëren, maar dit hoeft niet 'groots' te zijn: er zijn veel mogelijkheden in manier waarop 'gewone gesprekken' worden aangepakt. En er is het belang van visualisatie en concretisering – kinderen wezen ons hier herhaaldelijk zelf op.

Wij kunnen dus zeker stellen dat kinderen mee willen en kunnen bepalen welke informatie ze willen krijgen en waarover en in welke mate zij inspraak willen. Zij vragen een open en transparante houding van de volwassene.

Ons aanbod

<http://www.arteveldehogeschool.be/hetkindindejeugdhulp>

Naast dit boekje hebben wij ook een website gemaakt met de resultaten. De website is zowel voor kinderen als volwassenen toegankelijk. Dit boekje kan je er ook downloaden.

Misschien heeft dit de nood aangewakkerd om meer te doen en een stap verder te zetten in het meer inspraak gegeven en het meer doen participeren van kinderen. Jullie kunnen bij ons terecht voor:

- Presentatie van het onderzoek
- Teamintervisie
- Ondersteuning bij het uitwerken van beleid en methodiek
- Verdere onderzoeksvragen

Vragen kunnen gesteld worden via wendy.eerdeken@arteveldhs.be

Waar kinderen terecht kunnen

Misschien heb je door dit te lezen en te bekijken een vraag of wil je nog iets kwijt. Je kan dit doen bij je begeleiders.

Er is ook Awel. Daar kan je, zelfs zonder je naam te moeten zeggen, naar bellen of mailen of chatten via www.awel.be. Je kan Awel contacteren over alles wat je bezighoudt. Zij zijn er voor je door te luisteren, mee te voelen en mee te denken.

Heb je vragen over je rechten als kind, dan kan je bellen of mailen naar www.tzitemzo.be.

De brochure 'De Bende van :P. 3 helden vechten voor jouw rechten' vertelt over de kinderrechten.

Zie op <http://www.kinderrechten.be/het-kinderrechtenverdrag>.

Als je niet correct behandeld wordt, bel dan de Klachtenlijn op het gratis telefoonnummer 0800 20 808. www.kinderrechten.be

Dank aan

de kinderen die met ons wilden praten, tekenen, spelen;
de ouders die hun toestemming gaven om hun kind te interviewen;
de diensten, voorzieningen en hulpverleners die de brug wilden zijn naar het kind en hun ouder;
de adviescommissie die ons met kritische vragen verder hielp;
de directies en de diensten van Arteveldehogeschool voor hun vertrouwen en begeleiding.

Referenties

Ackaert, L., Eerdeken, W., Schoevaerts, I., Vandenbussche, E. (2016) *Waarheid, durven of doen? Ervaringen van jongeren en ouders met jeugdhulp*. Brussel: Kinderrechtencommissariaat.

Decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige, *BS 04/10/2004*.

Decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, *BS 13/09/2013*.

Zorginspectie. (2015). *Bijzondere jeugdzorg: participatie van de jongere/context in de hulpverlening*. Brussel: Departement welzijn, volksgezondheid & gezin.

Colofon

Het kind in de jeugdhulp

Auteurs:

Wendy Eerdeken

An Raes

Elisa Vandenbussche

Deze publicatie is output van het praktijkgericht onderzoek 'Het kind in de integrale jeugdhulp' en werd gerealiseerd met pwo-middelen van de Arteveldehogeschool.

Deze publicatie werd ondersteund door agentschap Jongerenwelzijn.

Het materiaal uit deze publicatie mag gebruikt worden voor niet-commerciële doeleinden, mits duidelijke vermelding van de auteurs en bron.

Online raadpleegbaar op www.arteveldehogeschool.be/hetkindindejeugdhulp

Meer informatie: wendy.eerdeken@arteveldhs.be

©2016 – Arteveldehogeschool, dhr. Tomas Legrand, Hoogpoort 15, 9000 Gent,
www.arteveldehogeschool.be